

Deltaprogramma

DeltaNieuws

Nieuwsbrief | Jaargang 4 | Nummer 2 | Mei 2014

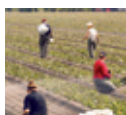
Inhoud

2-6 | Deltaprogramma breed
Stuurgroep Deltaprogramma.
Tweede consultatieronde en
resultaten eerste consultatieronde.

6-8 | Veiligheid
Deltabeslissing Waterveiligheid.
Dag over meerlaagsveiligheid.

9 | Zoetwater
Beschikbaarheid zoetwater
veiligstellen.

10-11 | Nieuwbouw en Herstructurering
Klimaatbuffers. Kick-off Ruimtelijke
Adaptatie.

12-13 | Kust
Zeeuwse 'parels'. Deltaprogramma
en jongeren.

14-15 | Waddengebied
Vertaling Deltaprogramma
in ruimtelijk beleid.

16-18 | IJsselmeergebied
Deltastrategie regio Amsterdam.
Geluidswal wordt dijk. Regioadvies
waterveiligheid.

19-21 | Rivieren
De regio aan het woord,
op weg naar DP 2015.

22-23 | Zuidwestelijke Delta
Participatie en co-creatie.
Conferentie Zuidwestelijke Delta.

24 | Rijnmond-Drechtsteden
Bestuurlijke conferentie sluit consultatie
af. De tweede bestuurlijke ronde.

Stuurgroep Deltaprogramma bespreekt onderdelen DP2015

Op 24 april heeft de landelijke Stuurgroep Deltaprogramma conceptonderdelen van DP2015 besproken. Centraal stonden de voorstellen van de deltacommissaris voor de deltabeslissingen en voorkeursstrategieën. De stuurgroep heeft met alle voorstellen ingestemd en aandachtspunten meegegeven voor de definitieve invulling. Ook heeft de stuurgroep adviezen gegeven over het vervolg van het Deltaprogramma na Prinsjesdag 2014.

De stuurgroep ziet de Deltabeslissing Waterveiligheid met de nieuwe normspecificaties voor waterkeringen als een majeur resultaat van het Deltaprogramma. Op dit moment vindt de consultatie plaats over het voorstel van de deltacommissaris voor de nieuwe normspecificaties. Dit voorstel is te vinden op de [internetpagina voor de consultatie](#). De tabel met de nieuwe normspecificaties is nog niet helemaal compleet. Voor een aantal dijktrajecten is het onderzoek niet op tijd afgerond om tot een voorstel in DP2015 te komen, bijvoorbeeld voor C-keringen. De normspecificaties voor deze dijktrajecten zijn wel op tijd beschikbaar voor de wettelijke verankering. Voor andere dijktrajecten is een nadere analyse nodig of vindt nog bespreking van de onderzoeksresultaten met de gebiedsexperts plaats. Voor de meeste dijktrajecten zal snel een definitief voorstel voor de normspecificatie tot stand kunnen komen. Voor de dijktrajecten waar dat niet voor lukt, zal de deltacommissaris op 4 juni een voorstel voorleggen aan de stuurgroep. De waterbeheerders zullen de deltacommissaris adviseren over de afweging tussen landelijke consistentie en regionaal maatwerk.

Het Deltaprogramma brengt op transparante wijze de ruimte in beeld die mogelijk op lange termijn nodig is voor maatregelen. De stuurgroep signaleert dat hierdoor een lastig dilemma kan ontstaan. Door de aankondiging van mogelijke maatregelen voor de lange termijn ontstaan geen rechtsgevolgen, want het is niet zeker of de

maatregelen daadwerkelijk in uitvoering gaan. Burgers kunnen echter al wel nadeel ondervinden, bijvoorbeeld omdat door aankondiging van mogelijke maatregelen grondprijzen kunnen dalen. Op dit moment is er geen algemene regeling voor vergoeding van deze zogenaamde 'schaduwshade'. De oplossing lijkt eerder te liggen in een pragmatische aanpak om schrijnende gevallen te voorkomen en in communicatie over wat wél in zo'n gebied kan. In een aantal gebieden, zoals Rijnstrangen, gaan partijen onderzoeken hoe zij met 'ontwikkelingsgericht bestemmen' zo goed mogelijk met dit dilemma kunnen omgaan.

Deltabeslissingen

De Deltabeslissing Zoetwater brengt het economisch belang van zoetwater, de noodzaak van waterbesparing door gebruikers en het belang van innovatie, goed onder woorden. Het Bestuurlijk Platform Zoetwater heeft inmiddels een voorstel voor een maatregelenpakket voor de korte termijn afgerond. De stuurgroep adviseert het belang van internationale afspraken over de zoetwatervoorziening sterker te benadrukken in de deltabeslissing. Sturen op de ruimtelijke inrichting wordt toegevoegd als instrument voor de langere termijn.

Met de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie is veel voortgang geboekt. De stuurgroep onderstreept dat een waterrobuuste en klimaatbestendige inrichting een gezamenlijke inspanning van alle overheden vraagt. De watertoets ondersteunt het proces waarin gemeenten en provincies uiteindelijk hun afweging maken. Het streven is dat voor DP2015 een goede formulering voorligt voor het procesinstrument watertoets, in samenhang met de Omgevingswet.

Ook de Deltabeslissingen IJsselmeergebied en Rijn-Maasdelta kunnen op akkoord van de stuurgroep rekenen. Onderdeel van de

Deltabeslissing IJsselmeergebied is het openhouden van de optie voor een mogelijke beperkte stijging van het winterpeil na 2050 (indien noodzakelijk en kosteneffectief). Het Rijk wil de reservering hiervoor concreet invullen. De deltacommissaris zal in de deltabeslissing voorstellen om een reservering voor 10-30 cm aan te houden. Het voorstel voor de Deltabeslissing Rijn-Maasdelta is afgerond nu duidelijkheid bestaat over de optie voor waterberging in de Grevelingen: die optie vervalst. Partijen hoeven geen rekening te houden met deze optie bij het nemen van maatregelen.

Voorgestelde voorkeursstrategieën

De voorkeursstrategieën vormen het strategische kompas voor de nadere uitwerking en programmering van maatregelen. Voor het rivierengebied hebben de partijen in de regio per riviertraject gezamenlijk vastgesteld welke verhouding tussen dijkversterking en rivierversuiming mogelijk is. De stuurgroep benadrukt het belang van kaarten om de voorkeursstrategie te visualiseren en de opgedane inzichten te borgen. Een goede omschrijving van de status van zo'n kaart is belangrijk: de kaart geeft een gewenste richting weer, maar er moeten nog keuzen plaatsvinden. Waar rivierversuiming mogelijk is, heeft dat bij alle partijen de voorkeur, maar deze oplossing vereist wel medefinanciering. De voorkeursstrategie voor de Zuidwestelijke Delta vraagt nauwe afstemming met de inhoud van de Rijkstructuurvisie Volkerak-Zoommeer en Grevelingen. Aandachtspunt voor de voorkeursstrategie IJsselmeergebied is de samenhang in de programmering tussen maatregelen voor waterveiligheid en zoetwater.

Deltaprogramma na Prinsjesdag 2014

In de volgende fase van het Deltaprogramma blijft een goede verbinding tussen Rijk en regio essentieel. De nationale

De nationale Stuurgroep Deltaprogramma vindt de voorgestelde deltabeslissing waterveiligheid, met de nieuwe normering voor waterkeringen, een belangrijk resultaat van het Deltaprogramma. Foto: Een oude Maasarm bij Keent wordt uitgegraven. Hierdoor wordt de waterstand verlaagd, waardoor de veiligheid van de bewoners achter de dijken toeneemt. Foto: Tineke Dijkstra/Hollandse Hoogte

Stuurgroep Deltaprogramma blijft van belang, daar is iedereen het over eens. Ook willen partijen de regionale interbestuurlijke verbanden behouden, passend bij de opgave. De deltagcommissaris vraagt de regionale stuurgroepen en landelijke begeleidingsgroepen zelf aan te geven hoe zij verder willen. De deltagcommissaris en zijn staf zullen via liaisons zorgen voor een goede verbinding. Een belangrijke taak van de regionale verbanden is het leggen van koppelingen met andere opgaven in de gebieden. Rijkswaterstaat en de betrokken departementen blijven ook deelnemen aan de regionale verbanden.

De uitvoering van zoetwatermaatregelen vindt met name in de regio plaats. De stuurgroep vindt landelijke coördinatie van belang, om de samenhang te waarborgen.

Een lichte vorm van coördinatie kan volstaan, met een klein programmabureau als ondersteuning.

De stuurgroep wijst voor de uitvoering van waterveiligheidsmaatregelen op het verschil tussen enerzijds complexe ruimtelijke maatregelen, zoals rivierverruiming en anderzijds ‘reguliere’ dijkversterkingen met benutting van meekoppelkansen. Op basis van de voorkeurstrategie kan geselecteerd worden wat als een bredere oplossing kan worden aanpakken en wat met ‘reguliere’ dijkversterking. Provincies en gemeenten kunnen de trekker van zijn van de projecten waar een bredere oplossing aan de orde is. De reguliere dijkversterkingen kunnen via de HWBP (Hoogwaterbeschermingsprogramma)-organisatie tot stand komen. De regionale

bestuurlijke verbanden zullen adviseren over meekoppelmogelijkheden bij dijkversterkingen. De kennis van het programma Ruimte voor de Rivier is van groot belang bij complexe projecten, zoals rivierverruiming. Afsproken is nader uit te werken hoe deze kennis beschikbaar kan komen via de HWBP-organisatie.

Stuurgroep 4 juni

Op 4 juni vindt de volgende stuurgroep Deltaprogramma plaats. Dit is het laatste overleg waarin de stuurgroep de deltagcommissaris adviseert over DP2015.

Tweede consultatieronde gaande

Resultaten eerste consultatieronde

In het algemeen blijkt uit de eerste consultatieronde waardering voor het proces en de resultaten tot dusver. Foto: Theo Bos

We staan aan de vooravond van de definitieve besluitvorming over het Deltaprogramma 2015. In april is de tweede informatie- en consultatieronde gestart, maar wat waren de reacties uit de eerste ronde?

In de tweede ronde hebben bestuurders die het Deltaprogramma betrokken zijn tot 26 mei 2014 gelegenheid om hun achterbanen te informeren en raadplegen over de voorstellen voor deltabeslissingen en voorkeursstrategieën. Centraal in deze consultatieronde staan de conceptteksten van de hoofdstukken van DP2015 met de conceptvoorstellen van de deltacommisaris voor deltabeslissingen en de voorkeursstrategieën (capita selecta DP2015). Deze conceptteksten van DP2015 stonden ook op de agenda van de Stuurgroep

Deltaprogramma van 24 april 2014. Een weergave van deze stuurgroep kunt u lezen in 'Stuurgroep Deltaprogramma bespreekt onderdelen DP 2015', dat samen met de tabel met de stand van zaken normspecificaties waterveiligheid als zelfstandige tekst beschikbaar is op de [internetpagina voor de consultatie](#).

De resultaten van deze tweede consultatiefase en de afrondende bespreking van het DP2015 staan op de agenda van de Stuurgroep Deltaprogramma van 4 juni 2014. In juli volgt de uiteindelijke bestuurlijke afstemming in het Nationaal Bestuurlijk Overleg Deltaprogramma. Daarna wordt het DP2015 voorgelegd aan het kabinet, dat de voorstellen met de reactie van het kabinet met Prinsjesdag aan het parlement aanbiedt.

Resultaten eerste informatie- en consultatieronde

De eerste consultatieronde liep begin maart ten einde. Uit de reacties in de eerste consultatieronde bleek dat de ingeslagen weg op hoofdlijnen op steun kan rekenen. Ook het gevolgde proces geeft de achterbanen vertrouwen voor de toekomst. De resultaten van de eerste consultatieronde zijn besproken in de regionale stuurgroepen en vormden input voor de landelijke Stuurgroep Deltaprogramma op 24 april. De hoofdlijnen van de reacties waren:

IJsselmeergebied

De deltabeslissing en de voorkeursstrategie voor het IJsselmeergebied werden in hoofdlijnen onderschreven. Het principe van flexibel peilbeheer kan op veel steun rekenen. Wel kwamen in diverse reacties

vragen naar voren over de relatie met veiligheid en met de buitendijkse gebieden. Ook werd aandacht gevraagd voor effecten op de vrijetijdseconomie. De wens voor het winterpeil van het IJsselmeer na 2050 is om dat niet te laten meestijgen met de zeespiegelstijging. Tegelijkertijd wordt in de reacties de onzekere toekomst rond de klimaatontwikkeling onderkend. Een aantal partijen dat ook betrokken is bij de Deltabeslissing Waterveiligheid heeft in deze fase al gereageerd op ontwikkelingen rond het nieuwe waterveiligheidsbeleid. Zij hebben vooral aandacht gevraagd voor een zorgvuldig proces rond de vastlegging van de nieuwe normen en voor heldere communicatie met betrokkenen over waterveiligheid.

Velen onderschrijven de noodzaak om gezamenlijk met alle betrokken partijen de voorkeursstrategie voor het gebied te implementeren. Diverse partijen hebben al aangegeven hoe zij hieraan kunnen en willen bijdragen. Wel merken betrokkenen op dat de bestuursovereenkomst die hieraan ten grondslag komt te liggen praktisch van aard moet zijn en zich moet richten op maatregelen die direct samenhangen met de strategie.

Rijnmond-Drechtsteden

Samengevat hebben de geconsulteerde bestuurders waardering voor het proces en de betrokkenheid van de afgelopen jaren. Dat geldt ook voor de wijze waarop water en ruimte worden gekoppeld in de voorkeursstrategie van Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden. Zowel de hoofdlijn van de Deltabeslissing Rijn-Maasdelta, het regionale advies, de redenering voor waterveiligheid, als de keuze om de robuustheid te vergroten van grote zoetwaterinlaatpunten, zoals Gouda en Bernisse, en het benutten van economische kansen, worden onderschreven. Punten waarop kritisch werd gereageerd waren ondermeer de inzet van meerlaagsveiligheid in Dordrecht, de bescherming van de kleine zoetwaterinlaatpunten, de rol van de veiligheidsregio's in het ruimtelijke beleid. Er is grote behoefte aan een regiobrede strategie voor buitendijkse gebieden. De consequenties van de nieuwe veiligheidsbenadering voor de gemeenten en het

governancevraagstuk (over bestuur en organisatie) is door de bestuurders benoemd als onderwerp van de tweede consultatieronde

Zuidwestelijke Delta

De regio geeft brede steun aan de ambities van de regionale stuurgroep en uit de benoemde vragen blijkt een grote betrokkenheid. Er is behoefte aan duidelijkheid, zowel voor de toekomst van de rijkswateren, als de gevolgen van de nieuwe veiligheidsnormering. Met name bij de gemeenten bestaat de wens, om nadrukkelijk betrokken te blijven bij het proces van besluitvorming. De regionale stuurgroep wil daar graag aan tegemoet komen.

Waddengebied

De reacties onderschreven de gekozen richtingen voor deltabeslissingen en voorkeursstrategie. Specifieke vragen en opmerkingen richtten zich voor waterveiligheid vooral op de inzet van maatregelen in de tweede en derde laag. De waddeneilanden vroegen aandacht voor de zoetwaterstrategie ten aanzien van de eilanden.

Kust

De redeneerlijn en de beslissing Zand worden onderschreven, evenals de integrale voorkeursstrategie Kust. De integrale aanpak van een veilige, aantrekkelijk en economische sterke kust wordt gesteund. Aandacht wordt gevraagd voor het op gang brengen van kennisontwikkeling en het op orde zijn van de zandbalans bij het mee laten groeien van het kustfundament. Beide aandachtspunten krijgen een plek in het pilot- en monitoringsprogramma. Vooral voor het nieuwe waterveiligheidsbeleid is behoefte aan meer duidelijkheid over de gevolgen en meer inzicht gewenst in de nieuwe normspecificaties.

Rivieren

In het Rivierengebied heeft consultatie plaatsgevonden via de zogenaamde regioprocesen. Op dit proces zijn veel positieve reacties ontvangen. Vragen en opmerkingen betroffen vooral de regionale *governance* (bestuur en organisatie) in de vervolgfase. Hierbij bestaat een gedifferentieerd beeld tussen de wensen van de gemeenten

enerzijds en de waterschappen anderzijds en het omgaan met bestaande gebiedsreserveringen en voor de toekomst te reserveren gebieden. De reacties richten zich verder vooral op de maatregelen in de voorkeursstrategieën en maar in beperkte mate op de contouren van de voorkeursstrategieën die in DP2015 terecht moeten komen.

Zoetwater

Ook binnen de zoetwaterregio's konden hoofdlijnen van de deltabeslissing en strategieën op instemming rekenen. Vragen en opmerkingen richten zich op de taakverdeling bij de voorzieningenniveaus en de financiering. In relatie tot het IJsselmeerpeil werd door gemeenten aandacht gevraagd voor de vaardiepte en compensatie van maatregelen. De hoge zandgronden vroegen meer aandacht voor de grensoverschrijdende aspecten van de Maas.

Deltabeslissing Waterveiligheid

De doelen en principes van de risicobenadering worden breed onderschreven. Aanvullend op punten, die reeds bij de gebieden zijn genoemd, kwamen als algemene aandachtspunten naar voren: uitlegbaarheid van differentiatie in normspecificaties, belang van internationale afstemming, duidelijkheid over rol van B- en C-keringen en de (aanwezigheid) van regionale keringen, duidelijkheid over het toets- en ontwerpinstrumentarium, beheer en onderhoud en het financieel mogelijk maken van maatwerk.

Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie

Uit de ontvangen reacties bleek ondersteuning van redeneerlijn, ambities en voorgestelde stappen. Provincies benadrukten het belang van maatwerk en de rol van provincies als gebiedsregisseur en de provinciale verantwoordelijkheid voor ruimtelijke afwegingen. Van gemeenten kwamen meerdere suggesties en vragen, die een plaats kunnen krijgen in het stimuleringsprogramma: ideeën voor pilots en de aanpak en opgave in eigen gebied. Waterschappen wezen op de watertoets, die een belangrijk instrument is voor het zetten van stappen voor klimaatbestendige steden.

Houd vrij in uw agenda

Nationaal Deltacongres: 6 november 2014 in Amersfoort

Dit jaar wordt het Vijfde Nationaal Deltacongres op donderdag 6 november 2014 van 10.30 uur tot 18.00 uur in de Rijtuigenloods in Amersfoort georganiseerd. Iedereen die betrokken is bij en geïnteresseerd is in het Deltaprogramma is welkom.

Deze 'deltadag' staat in het teken van de deltabeslissingen en de voorkeurstategieën, die openbaar worden met het Deltaprogramma 2015, dat op Prinsjesdag verschijnt. De deltabeslissingen vormen het kader voor het werk aan onze delta in de komende decennia.

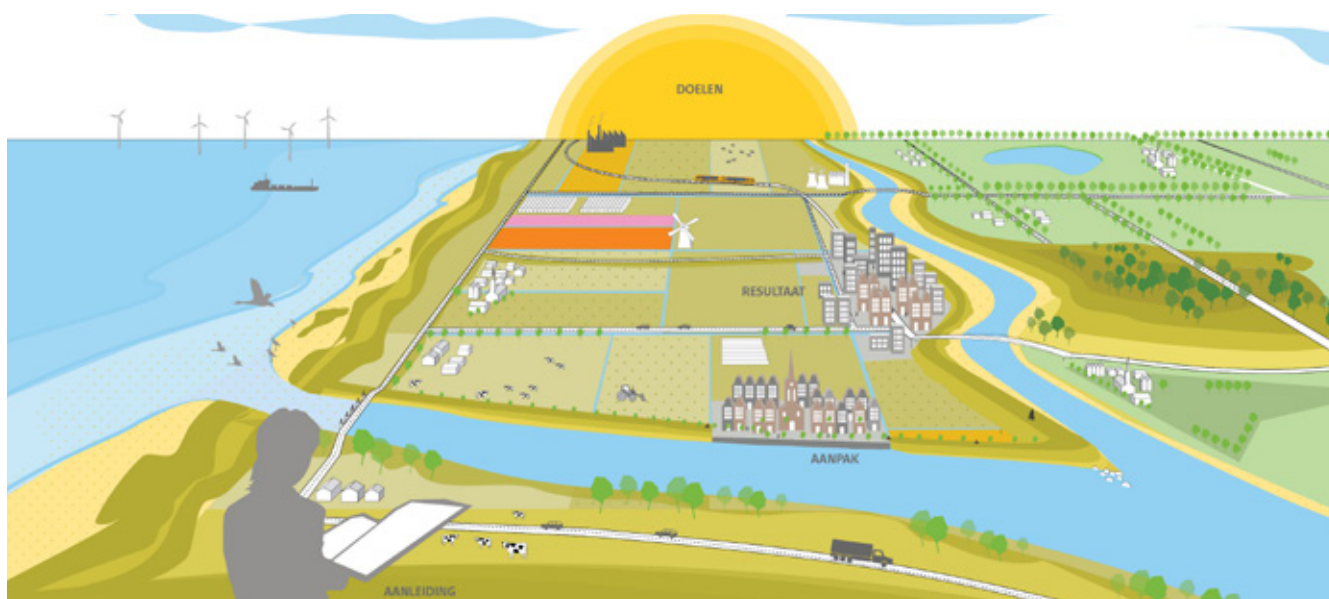
Dit jaar is voor het Deltacongres voor een andere formule gekozen. Er is na een gezamenlijke opening de hele dag volop tijd en gelegenheid, om op inspirerende en informele wijze kennis en ervaringen uit te wisselen op de doorlopende Deltaparade: de presentatie van de negen deelprogramma's, waarbij de deltabeslissingen en voorkeurstategieën centraal staan. 's Ochttends en 's middags vinden zes zogenaamde breakout-sessies plaats, waarin de inhoud van de deltabeslissingen wordt toegelicht en er ruimte is voor discussie. Ook is er op de Deltaparade gelegenheid voor een meet & greet met de deltacommissaris.

Vergeet niet om ook de borrel, die om 16.00 uur begint, in uw agenda te noteren. Tijdens de borrel kunt u in een stimulerende setting met de andere leden van de deltacommunity terugblikken op hoe het Deltaprogramma is begonnen of van gedachten wisselen over de toekomst en 'hoe verder?'.

U kunt zich vanaf half september voor het Deltacongres aanmelden. Wilt u meer weten, neem dan contact op met Leonieke Hurts van de staf deltacommissaris, info@nationaaldeltacongres.nl.

Prezi nieuwe waterveiligheidsbeleid beschikbaar

Deltaprogramma | Veiligheid

Om iedereen te helpen het nieuwe waterveiligheidsbeleid uit te leggen, heeft het Deltaprogramma Veiligheid een [prezi](#) gemaakt. Deze interactieve presentatie

bevat de uitgangspunten van het nieuwe waterveiligheidsbeleid, filmpjes en een animatie, en kan door iedereen worden gebruikt. Wilt u meer uitleg over het

gebruik van de prezi, neem dan contact op met Marjolein van Zuilekom (Marjolein.van.zuilekom@minienm.nl of 06-21227128).

Deltabeslissing Waterveiligheid – hoe nu verder?

Deltaprogramma | Veiligheid

De afgelopen jaren is hard gewerkt aan de Deltabeslissing Waterveiligheid. Er is een maatschappelijke kosten-batenanalyse uitgevoerd en de beleidsdoelen van de minister zijn technisch-inhoudelijk vertaald naar eisen voor keringen. De inzichten uit deze onderzoeken en de voorstellen uit de gebiedsgerichte deelprogramma's zijn begin maart gecombineerd tot een eerste concept van de normspecificaties voor de dijktrajecten voor het hele land. Dit is vervolgens voorgelegd aan de waterschappen voor een eerste advies.

Het concept is aan de hand van hun reacties aangepast en besproken tijdens de Stuurgroep Deltaprogramma van 24 april 2014. Inmiddels zijn de tekst van het Deltaprogramma Waterveiligheid en de normspecificaties beschikbaar gesteld voor bestuurlijke consultatie. Via de stuurgroepen van het Deltaprogramma en het Nationaal

Bestuurlijk Overleg komt de komende tijd het definitieve voorstel van de deltacommissaris voor de Deltabeslissing Waterveiligheid tot stand. Dit wordt vastgelegd in het Deltaprogramma 2015 (DP 2015), waarin doelen en principes, omvang van de opgave, wijze van financiering en in de bijlage, de normspecificaties, zijn opgenomen.

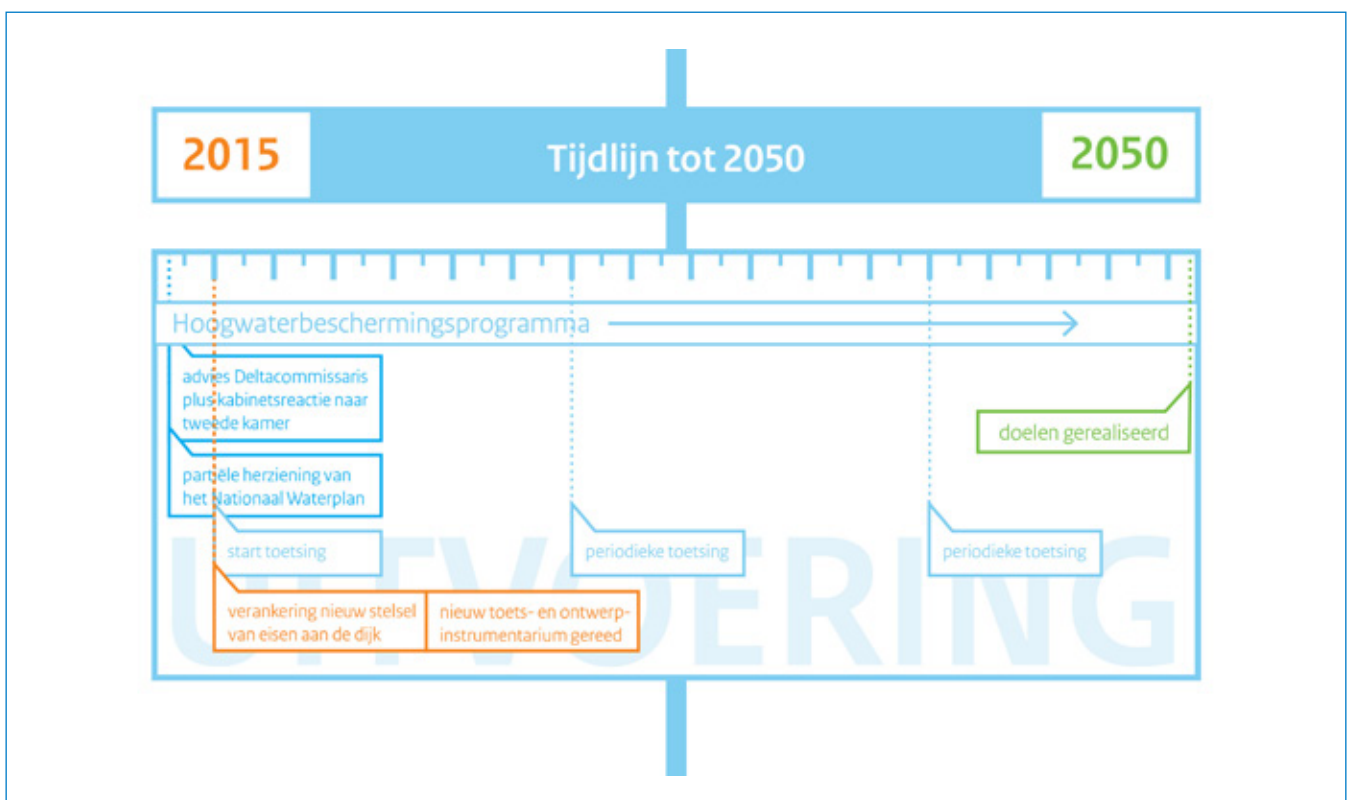
Hoe verder na Prinsjesdag?

Het Deltaprogramma 2015 verschijnt op Prinsjesdag. Kort daarna verschijnt het ontwerp voor de voorgestelde aanpassing van het Nationaal Waterplan (NWP). Hierin wordt het rijksbeleid dat voortvloeit uit het deltaprogramma vastgelegd. De volgende stap voor de Deltabeslissing Waterveiligheid is het aanpassen van de Waterwet, zodat de nieuwe normering ook een wettelijke basis krijgt. Daarnaast moet het toetsinstrumentarium, waarmee eens in de twaalf jaar de dijken worden beoordeeld, worden

aangepast aan de nieuwe manier waarop we met waterveiligheid omgaan. De nieuwe toetsronde start in 2017.

Na de toetsing volgt de programmering van de maatregelen die nodig zijn om de primaire keringen in Nederland in 2050 aan de nieuwe eisen te laten voldoen. Daarbij worden de dijktrajecten met het grootste veiligheidsrisico als eerste aangepakt.

Maar tot die tijd gaan we niet op onze handen zitten. Er wordt hard gewerkt aan de uitvoering van het Hoogwaterbeschermingsprogramma, Maaswerken en een aantal Ruimte voor de Rivierprojecten. De komende tijd kijken we bij het ontwerpen van nieuwe versterkingen naar de uitgangspunten van het nieuwe waterveiligheidsbeleid. Zo zorgen we voor een soepele overgang van de oude naar het nieuwe beleid.

Schema routing tot 2050.

5 Juni landelijke dag meerlaagsveiligheid

Meerlaagsveiligheid, en nu aan de slag!

Deltaprogramma | Veiligheid

4 Juni 2014 is een belangrijke dag voor het Deltaprogramma: de stuurgroep deltaprogramma spreekt dan afrondend over de voorstellen die de deltacommissaris in september zal presenteren in het Deltaprogramma 2015. Een jarenlang proces van studeren, verkennen en consulteren wordt afgesloten en de uitvoeringsfase van het deltaprogramma breekt aan. Aan de slag!

Meerlaagsveiligheid is een van de centrale thema's in het Deltaprogramma. Daarom organiseren STOWA, Deltaprogramma Nieuwbouw en Herstructurering en Rijkswaterstaat op donderdag 5 juni in Utrecht een landelijke dag onder de titel Aan de slag met meerlaagsveiligheid. Het thema van de bijeenkomst is: hoe vergroten we de veiligheid door toepassing van meerlaagsveiligheid? Het doel is vooral om meer grip te krijgen op de toepasbaarheid van dit waterveiligheidsconcept in de praktijk: waar liggen de kansen en hoe benutten we die kansen?

Iedereen die met die praktijk in aanraking kan komen is welkom: medewerkers van de Rijksoverheid, provincies, waterschappen, gemeenten en veiligheidsregio's, maar ook van bedrijven en adviesbureaus. In de ochtend wordt u bijgepraat over meerlaagsveiligheid in het Deltaprogramma: de leerpunten van verschillende meerlaagsveiligheidspilots worden gepresenteerd en bediscussieerd met de trekkers van de pilots.

Er zijn diverse ondersteunende instrumenten beschikbaar voor meerlaagsveiligheid. Welke instrumenten zijn er? En wat kun je er zelf mee doen om invulling te geven aan meerlaagsveiligheid? De middag staat in het teken van het samenspel tussen de verschillende overheidslagen. Maar ook hoe

- Landelijke dag Aan de slag met meerlaagsveiligheid
- Donderdag 5 juni in Utrecht in Fort Voordorp

Hier vindt u meer informatie of kunt u zich aanmelden. Er zijn geen kosten

verbonden aan deelname, maar er worden door de diverse instanties wel kosten gemaakt. Mocht u onverhoopt niet kunnen, dan verzoeken wij u om zich tijdig af te melden via stowa@stowa.nl. De bevestiging van deelname ontvangt u een week van tevoren.

gaan we samen verder in de volgende fase van het Deltaprogramma?

Vertegenwoordigers van Rijk, provincie, gemeenten en veiligheidsregio gaan in op de vraag hoe je dingen bestuurlijk voor elkaar krijgt en hoe je elkaar daar bij nodig

hebt. De lessen uit de afgelopen jaren dienen hierbij als basis. Bestuurders van organisaties wordt gevraagd naar hun visie op meerlaagsveiligheid. Hoe benutten zij concrete kansen en mogelijkheden om de 'veiligheidslagen' actief te koppelen in plannen en uitvoeringsprojecten.

Beschikbaarheid van zoetwater ook voor de toekomst veilig stellen

Deltaprogramma | Zoetwater

We hebben in Nederland niet altijd op het juiste moment op de juiste plaats water van de juiste kwaliteit. Er treden nu al tekorten op en dat kan in de toekomst nog erger worden, ook omdat we steeds meer water gebruiken. Want er komen in ons land nog steeds mensen bij, die allemaal water nodig hebben en ook de vraag van bijvoorbeeld de landbouw en de industrie neemt toe. Daarnaast verandert het klimaat. Er kunnen langere periodes van droogte komen, waardoor tekorten ontstaan. Er moet nu dus iets worden gedaan, om de hoeveelheid zoetwater ook voor de toekomst veilig te stellen.

Nederland is door zijn ligging bevoorrecht ten opzichte van andere landen. We hebben veel rivieren en kunnen dus over veel zoetwater beschikken. Dat is belangrijk, want zonder water geen leven. Water is belangrijk voor burgers: uiteraard om te drinken, maar ook bijvoorbeeld om te douchen en voor de tuin. Water is belangrijk voor de natuur. Zonder water gaan belangrijke dier- en plantensoorten verloren. Water is belangrijk voor stedelijk gebied: om droogteschade aan gebouwen, infrastructuur en groenvoorziening te voorkomen. Voor de landbouw: water is nodig voor de gewassen die we willen verbouwen. Voor de industrie: bedrijven hebben water nodig voor hun productieproces of bijvoorbeeld als koelwater. En voor de scheepvaart: transport via water levert een belangrijke bijdrage aan onze economie. Maar door de genoemde veranderingen treden er nu al tekorten op aan zoet water. Er zijn droge jaren waarin het boeren verboden wordt om de akker te beregenen en de gewassen al veel schade ondervinden. Of jaren waarin het water in de rivieren zo laag staat dat de schepen minder lading kunnen vervoeren. Jaren zelfs waarin door extreme droogte risico's ontstaan voor afschuivende veendijken, zoals in 2003 bij Wilnis gebeurde. Als we niets doen loopt die schade alleen maar op. Te weinig zoetwater ondermijnt de leefbaarheid in ons land en is nadelig voor de economie.

Om ook voor de lange termijn zoetwater veilig te stellen, maken we de komende jaren afspraken over hoe we het zoetwater verdelen in normale en in droge situaties. Foto: Theo Bos

We willen nu actie ondernemen en ervoor zorgen dat we onze bevoorrechte ligging juist optimaal benutten.

Wat doen we op de korte termijn?

Het deelprogramma Zoetwater werkt binnen het Deltaprogramma aan oplossingen voor dit probleem en adviseert om op korte termijn drie maatregelen te nemen:

1. In het westelijk deel van Nederland passen we de aanvoer van water aan, zodat we daar verzilting tegengaan. Zo is voor hoogwaardige teelten, zoals de boomteelt, ook in droge jaren voldoende zoetwater van goede kwaliteit beschikbaar. Bovendien ondervindt de landbouw door wateropslag in de bodem minder schade.
2. In het hoge deel van Nederland houden we meer water vast voor droge tijden. We onderzoeken hier de mogelijkheden voor hergebruik van water.
3. In het IJsselmeer treffen we voorzieningen, zodat in droge periodes een grotere hoeveelheid zoetwater beschikbaar is voor Noord-Nederland, Flevoland en Noord-Holland. Het waterpeil op het IJsselmeer en Markermeer wordt flexibel en in het voorjaar hoger dan nu het geval is.

Tegelijkertijd gaan we de vraag naar water verminderen door flexibel beheer en inrichting van de regionale watersystemen. En vragen we aan alle gebruikers van zoetwater (burgers, landbouw, industrie) om zuinig en verantwoord met water om te gaan.

Wat moet er nog meer gebeuren?

De verdeling van het zoetwater in ons land wordt bepaald door veel verschillende partijen. Ieder van hen speelt een rol in het

aanbod of gebruik van zoetwater. Om ook voor de lange termijn zoetwater veilig te stellen maken we de komende jaren afspraken met elkaar over hoe we het zoetwater verdelen in normale en in droge situaties. Provincies, gemeenten (voor water in het stedelijke gebied), waterschappen, gebruikers en het Rijk leggen gezamenlijk vast wat de beschikbaarheid van water in de verschillende regio's wordt de komende jaren. Met deze afspraken weten alle partijen op hoeveel zoetwater ze in de toekomst onder verschillende omstandigheden kunnen rekenen. Ze kunnen bijvoorbeeld te maken krijgen met een risico op een beregeningsverbod eens in de vijf jaar. Bedrijven kunnen zich hierop voorbereiden en zo nodig gericht investeren. Omdat we met de drie eerder genoemde maatregelen de zoetwatervoorziening voor de korte termijn robuuster maken, hebben we tijd om die goede afspraken met elkaar te maken. Die vragen bovendien maatwerk per gebied.

Wat levert het ons op?

Met deze aanpak realiseren we ook voor de toekomst een gezond en evenwichtig watersysteem, een aantrekkelijke leefomgeving waarbij we onze unieke natuur blijvend beschermen en bevorderen we de export en de concurrentiepositie van ons land. Maar liefst 17% van het Bruto Nationaal Product wordt momenteel verdiend dankzij de beschikbaarheid van zoetwater en onze kennis en innovatie op dat gebied. We beschermen belangrijke gebruikers van zoetwater tegen ernstige schade en stimuleren dat water zo effectief en zuinig mogelijk wordt gebruikt.

Klimaatbuffers: veel voordelen en kostenefficiënt

Deltaprogramma | Nieuwbouw en Herstructurering

Klimaatbuffers zijn gebieden waar natuurlijke processen de ruimte krijgen, maar altijd zó, dat ze ook de waterveiligheid verbeteren of overlast door regen of juist droogte tegengaan. In januari opende minister Schultz van Haegen de veiligheidsbuffer Oesterdam (zie [DeltaNieuws 4-1](#)), maar dat is slechts een van de twintig klimaatbuffers die Nederland zowel veiliger, als mooier maken.

Het gaat goed met deze natuurprojecten, die voortkomen uit een samenwerking van Deltaprogramma Nieuwbouw en Herstructurering (DPNH) met zeven natuurorganisaties, die zich hebben verenigd in de Coalitie Natuurlijke Klimaatbuffers (CNK).

Zo zorgen de maatregelen in Schoonwatervallei bij Castricum er bijvoorbeeld voor dat het water in het gebied wordt vastgehouden, waardoor het gebied natter wordt, de waterkwaliteit verbetert en de natuur herstelt. De woonwijken in de buurt en de agrarische gebieden hebben nu minder last van overtollig water. Ook kunnen agrariërs het boezemwater in droge tijden weer op hun land gebruiken en zijn de recreatiemogelijkheden er beter geworden. Iedereen kan er op de fiets, wandelend of per kano van de natuur genieten.

De klimaatbuffer Weerterbos in de Peel en Maasvallei werkt eveneens als een soort spons. Het gebied neemt overtollig water op en laat dit geleidelijk weer los in tijden van droogte. Op deze manier draagt het bos bij aan het voorkomen van wateroverlast in Den Bosch en Eindhoven. En over een paar jaar zullen er vermoedelijk edelherten in het gebied worden uitzet.

Kostenefficiënt

De voordelen van een klimaatbuffer zijn dus talrijk. Bovendien zijn de ingrepen die ervoor nodig zijn vaak kostenefficiënt, zeker

De klimaatbuffer Onlanden heeft de stad Groningen al eens behoed voor overstroming.

op de lange termijn. Je kunt namelijk kosten besparen, omdat het minder snel nodig is een bepaalde dijk te verzwaren of een gemaal aan te leggen. En in sommige gevallen levert het zelfs geld op, bijvoorbeeld omdat een buffer voor zoetwater zorgt of voor recreatiemogelijkheden.

In totaal is ruim 17 miljoen euro beschikbaar gesteld voor deze pilotprojecten. DPNH begeleidt de integrale gebiedsprojecten en beoordeelt of het geld volgens plan wordt besteed. De klimaatbuffers passen immers heel goed in de klimaatadaptieve strategie van DPNH en zijn goede voorbeelden van ruimtelijke adaptatie. Het is de bedoeling dat deze twintig klimaatbuffers als voorbeeld en inspiratie voor anderen dienen. Veel klimaatbuffers hebben nu hun nut al bewezen. Zo heeft het ontsloten gebied Onlanden de stad Groningen al eens behoed voor een overstroming. Ook zijn er projecten, die moeten aantonen of een bepaalde aanpak werkt. Zo wordt op dit moment geëxperimenteerd met zeegrasherstel in de Waddenzee. Zeegras is daar bijna helemaal verdwenen, terwijl het een

belangrijke functie heeft. Zowel als kraamkamer voor allerlei dieren, als om golfslag en stroming te dempen, waardoor slib kan bezinken. En dat is weer goed voor de waterveiligheid. Het aangroeien gaat vermoedelijk langzaam, maar om te kijken of het op termijn zoden aan de dijk zet, houdt Rijkswaterstaat de resultaten nauwkeurig bij.

Kijk voor meer informatie op www.klimaatbuffers.nl.

Symposium Natuurlijke Klimaatbuffers

Op 28 mei vindt in Nijmegen een feestelijke afsluiting plaats van het programma Klimaatbuffers met een symposium en een vaartocht. U kunt zich hiervoor tot 20 mei inschrijven op www.klimaatbuffers.nl. De hoeveelheid plaatsen aan boord is beperkt.

Save the date:

9 oktober kick-off Ruimtelijke Adaptatie

Deltaprogramma | Nieuwbouw en Herstructurering

Op 9 oktober 2014 organiseert het Deltaprogramma Nieuwbouw en Herstructurering een spetterende aftrap van het vervolgtraject ná de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie. Het is het moment dat het Stimuleringsprogramma, de

Handreiking Ruimtelijke Adaptatie en het Kennisportaal officieel gepresenteerd worden. Het is vooral ook een middag om samen aan de slag te gaan: gluren bij goede voorbeelden van 'de burens', samen actief op zoek naar antwoorden op praktische

vragen, kennismaken met adviseurs, ontwerpend onderzoeken, creatieve oplossingen en een breed netwerk. Meer informatie volgt op www.klimaatbestendigestad.nl, maar hou de dag alvast vrij!

Deltaprogramma en jongeren

De Oosterscheldekering op je verjaardagstaart

Sven Lourens (10 jaar) uit Maassluis wist meteen waar zijn werkstuk over moest gaan: de Deltawerken. Op zijn tiende verjaardag stond de Oosterscheldekering

dan ook op zijn verjaardagstaart. Wie weet gaat Sven later verder in het watermanagement en is dit een interview met een toekomstige deltacommissaris.

Waarom koos je voor de Deltawerken als onderwerp voor je werkstuk?

“Ze zijn erg mooi, en de Oosterscheldekering is het mooist. Veel mensen denken dat de Deltawerken bedacht zijn na de watersnoodramp, maar het plan was al eerder bedacht.”

Denk je dat Nederland veilig is?

“Ja, maar in de toekomst denk ik het niet. Dat komt door klimaatverandering: het wordt steeds warmer en doordat de Noord- en de Zuidpool smelten gaat het water hoger staan.”

Wat kunnen we daar tegen doen?

“Ik denk dat we gewoon de dijken en de Deltawerken wat hoger moeten maken.”

Parelprojecten zuidwestelijke delta Zeeuwse ‘parels’

Deltaprogramma | Kust

Zoutelande vanuit de lucht: doordat de bebouwing tegen de dijk aan ligt, is landwaarts versterken van de dijk niet mogelijk zonder sloop van een deel van het dorp.

In de Nationale Visie Kust zijn ‘parels’ aangewezen, projecten aan onze kust waar invulling gegeven wordt aan de doelstelling uit de visie om innovatieve maatregelen voor de kustveiligheid te koppelen aan ruimtelijke en/of economische kansen. Op de Kop van Schouwen loopt het voorhoede-project ‘slimmer omgaan met zand’. Door anders om te gaan met zandsuppleties vanuit kustveiligheid, kan maatschappelijke meerwaarde gerealiseerd worden. In Zoutelande wordt de mogelijke toepassing van ‘meegroeiconcepten’ uitgewerkt.

De Kop van Schouwen, aangewezen als Natura 2000-gebied, heeft verschillende functies. Het gebied is een waterkering, natuur- en recreatiegebied tegelijk, terwijl het ook de functie van waterwin- en grondwaterbeschermingsgebied heeft. Rijkswaterstaat, Provincie Zeeland, Waterschap Scheldestromen, Evides en de gemeente Schouwen Duiveland zijn een verkenning gestart, waarbij gekeken is hoe er slimmer met zandsuppleties kan worden omgegaan. Het voornemen is om in een pilot ervaring op te doen met het ‘flexibel suppleren van zand in ruimte en tijd’ door

bij een deel van de kust van de Kop van Schouwen eenmalig geen zand aan te brengen en het zand lokaal her te verdelen. Hierdoor is er kostenneutraal direct meerwaarde te behalen voor natuur en recreatie, met behoud van de kustveiligheid en de drinkwaterwinning.

Eén keer overslaan

Gewoonlijk wordt op de Kop van Schouwen elke vier jaar zand aangebracht om de kust in stand te houden. Het voornemen is dat Rijkswaterstaat éénmalig de zandsuppletie ter hoogte van de noordelijke

Meeuwenduinen overslaat. Dit betekent dus dat hier acht jaar geen nieuw zand wordt aangebracht. In deze periode zal de Provincie Zeeland hier in het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof en het Natura 2000-beheerplan een project dynamisch duinbeheer uitvoeren. Natuurwaarden worden versterkt door vegetatie te verwijderen en zandverstuiving te stimuleren door 'inkepingen' in het duin te maken. De zandverstuiving wordt extra gestimuleerd door geen suppletie uit te voeren.

De verwachting is dat de kustlijn door het niet suppleren enkele tientallen meters landinwaarts verplaatst. De kustveiligheid is echter niet in het geding; de duinen blijven ruimschoots voldoen. Maar de plek waar zout en zoet water elkaar tegenkomen verschuift wel. In het duingebied dat grenst aan het kustvak waar de suppletie wordt overgeslagen liggen echter cruciale waterwinputten. Dit was voor het drinkwaterbedrijf Evides aanleiding om te onderzoeken de gevolgen voor de hydrologische situatie beter in beeld te krijgen. Royal Haskoning DHV heeft daartoe onderzoek uitgevoerd. Op basis van modelberekeningen stelt het bureau dat de verwachte maximale verplaatsing van 64 meter slechts geringe invloed heeft op het grondwatersysteem. De waterkwaliteit in de waterwinputten wordt dus niet beïnvloed.

Door éénmalig niet te suppleren in het pilotgebied, komt er zand beschikbaar dat op een andere locatie ingezet kan worden. De bestuurlijke partijen in de regio hebben hun voorkeur aangegeven voor de locatie Brouwersdam, vanwege de ontwikkelpotentie van deze dam voor recreatie en toerisme. Het behoud van een strand voor de Brouwersdam is daarvoor een belangrijke randvoorwaarde.

Tegen de zomer nemen Rijkswaterstaat, provincie Zeeland, Waterschap Scheldestromen, Evides en de gemeente Schouwen Duiveland een besluit over de pilot 'slimmer omgaan met zand'.

Het onderzoek van Royal Haskoning DHV en een achtergrondrapport over het project van Deltares zijn te vinden op

Door één keer niet te suppleren in het pilotgebied, komt er zand beschikbaar dat ergens anders kan worden gebruikt.
Foto: Tineke Dijkstra/Hollandse Hoogte

www.kustkennis.nl (database voor rapporten).

Land- of zeewaarts versterken bij Zoutelande?

Zonder geulwandsuppleties zou het Oostgat, de diepe geul die vlak langs de zuidwestkust van Walcheren loopt, verder landwaarts opdringen. Dat zou voor de veiligheid en recreatie een probleem kunnen worden. Om het opdringen van de geul bij het stijgen van de zeespiegel tegen te gaan, zijn er twee mogelijkheden: landwaarts of zeewaarts versterken. Landwaarts versterken is niet wenselijk, omdat de bebouwing in Zoutelande tegen de dijk aanligt. Zeewaarts versterken kan pas, als het nabij liggende Oostgat is verlegd.

Verleggen van de geul

Uit onderzoek moet blijken of het mogelijk is om het Oostgat verder van de kust weg te schuiven. Het doen van een pilot kan antwoord geven op die vraag. In de Beslissing Zand is een voorstel opgenomen voor een pilot bij Westkapelle, die uit moet wijzen of zeewaartse versterking over de hele linie, en dus ook bij Zoutelande, mogelijk is. Dan is geen extra ruimte voor

dijkversterking nodig aan de bebouwde zijde en kan er sprake zijn van harde of zachte zeewaartse versterkingen.

Zeewaarts of landwaarts

De gemeente Veere, de provincie Zeeland en het Deltaprogramma Kust organiseerden in februari een verkennende workshop, om de mogelijkheden voor dijkversterking te onderzoeken. Centrale vraag was hoe we ruimtelijke opgaven en veiligheidsopgaven kunnen verbinden. Twee groepen verkenden de opties voor zeewaartse, respectievelijk landwaartse ontwikkeling van het gebied. Zij maakten gebruik van de 'meegroeiconcepten' die Deltaprogramma Kust heeft ontwikkeld. Zeewaartse versterking had de voorkeur van alle aanwezigen. Blijkt die niet mogelijk, dan gaat de voorkeur uit naar een groene zone, een soort duin, aan de binnenkant van de dijk. In dit gebied komt dan ruimte voor het bouwen van luxe woningen.

Zoutelande moet zeker tot 2025 wachten voordat hierover duidelijkheid is. Tot die tijd kunnen wel alvast de gebouwen die buiten de beschermingszone liggen worden geherstructureerd.

Zand tegen water

Deltaprogramma | Waddengebied

Zandsuppleties langs de Noordzeekust houden het Waddengebied veilig. Effecten en risico's van zeespiegelstijging meten we door te monitoren. Een effectieve kustverdediging, waarbij we zoveel mogelijk gebruik maken van natuurlijke stromingen en krachten, bereiken we door onderzoek en innovatie pilotstudies.

Dat de vaste wal van Fryslân en Groningen bestand is tegen golven, komt doordat de ondiepe kust, de waddeneilanden en de buitendelta's in de zeegaten werken als een sterk schild. Reuzengolven struikelen in het ondieper wordende water en slaan stuk op de banken. De uitwisseling van zand tussen buitendelta en Waddenzee is een natuurlijk proces, en flexibel genoeg om kleine veranderingen op te vangen.

Verstoord evenwicht

Bij een mogelijk versnelde zeespiegelstijging raakt dit proces verstoord. In de Waddenzee blijft zand bezinken, maar de platen zullen het tempo niet kunnen bijhouden en langzaam verdwijnen. Er kan 'zandhonger' ontstaan: de Waddenzee 'knaagt' aan het zand van de buitendelta en de eilandkusten. Er zal meer water heen en weer stromen gaan stromen tussen de eilanden, waardoor diepere geulen ontstaan, die een bedreiging vormen voor de primaire keringen op de eilanden. De golven die het vasteland bereiken zijn krachtiger, waardoor de druk op de dijken daar wordt opgevoerd.

We verwachten dat deze veranderingen heel langzaam verlopen, maar voor het ontwikkelen van maatregelen is veel tijd nodig. Vooral omdat we nog niet precies weten wanneer, waar en hoe we welke maatregelen moeten nemen.

Als gevolg van de zeespiegelstijging denken we, dat we de zandsuppleties aan de hele Nederlandse kust moeten vergroten van twaalf miljoen kuub nu, naar ongeveer twintig miljoen kuub. Om de zandsuppleties zo efficiënt en effectief mogelijk uit te

Schets van een grote pilot, die inzicht geeft in de route die het zand aflegt en duidelijker maakt of grote suppleties goedkoper en natuurlijker zijn, dan vele kleine.

voeren, adviseert het Deltaprogramma Waddengebied te investeren in drie soorten kennis:

1. Monitoring verbeteren

Rijkswaterstaat heeft in het waddengebied al veel meetpunten, maar voor de langetermijnveiligheid is het nodig dat we het meetprogramma uitbreiden. Het gaat dan om het nauwgezet en uitgebreid volgen van de ontwikkelingen in een compleet zeegatsysteem, dus van de buitendelta tot aan de vaste wal. We moeten meer watersnelheidsmetingen doen, en dan vooral tijdens of direct ná een grote storm. Dit geeft ons inzicht in de invloed van stormen op de kust en bodem.

2. Rekenmodellen verbeteren

Om een model te kunnen ontwikkelen, waarmee veranderingen in de zandige kust voorspeld kunnen worden, kunnen we het beste één zeegatsysteem onder de loep nemen. Met betere rekenmodellen wordt ook duidelijker welke mogelijkheden er zijn om de ligging van de geulen te sturen. Dit kan nuttig zijn, bijvoorbeeld als de geul erg dicht onder de kust ligt en de bebouwing in gevaar brengt.

3. Lerend werken door innovatieve pilotprojecten

Door innovatieve pilots uit te voeren, leren we al werkend. In de eerste fase zijn dit kleinschalige proefprojecten, die binnen het bestaande suppletieprogramma vallen. Maar méér dan we nu doen, gaan we veranderingen na suppletie volgen. Bijvoorbeeld hoe het zand zich verspreidt, en in welk tempo. Gelijktijdig bereiden we een grotere pilot voor, die rond 2020 kan beginnen en zo'n vijftien jaar moet gaan duren. Aan de hand van deze langlopende pilot kunnen we leren welke maatregelen volgende generaties zullen moeten nemen. Zo'n grotere pilot is bijvoorbeeld de aanleg van een zandbank aan de oostkant van een buitendelta, die na monitoring duidelijkheid geeft of één grote zandsuppletie misschien wel goedkoper en natuurlijker is, dan veel kleine suppleties.

Door te investeren in kennis, ontwikkelen we steeds betere voorspelmodellen. Hiermee kunnen we risico's tijdig voorspellen, maatregelen beter plannen en bij het uitvoeren beter gebruikmaken van de natuurlijke processen en krachten in het waddensysteem.

Provincie Groningen start vertaling Deltaprogramma naar ruimtelijk beleid

Deltaprogramma | Waddengebied

In een met ruim negentig gasten volgepakt Zielhoes ontstond een boeiende discussie.

De Provincie Groningen is onlangs gestart met haar nieuwe Provinciale Omgevingsvisie. Dit provinciale beleid wordt opgesteld met het oog op de nieuwe omgevingswet en richt zich volledig op de ruimtelijke inrichting van de provincie voor de komende jaren. Water - en dus het Deltaprogramma - is één van de vier pijlers onder het nieuwe omgevingsbeleid.

De provincie Groningen wil de deltabeslissingen en de herziening van het Nationale Waterplan verwerken in de plannen voor de ruimtelijke ordening in de regio. Het gaat daarbij vooral om voldoende ruimte voor de zeekeringen, koppelingen met de natuur, landbouw en toerisme en het waterrobuust inrichten van lager gelegen gebieden. Met de integratie van de waterveiligheidsplannen in het eigen, provinciale beleid, zet de provincie Groningen een belangrijke stap naar het uitvoeren van het Deltaprogramma.

Over de verschillende thema's van de omgevingsvisie zijn gesprekken gevoerd met betrokken organisaties, inwoners van de provincie en andere belangstellenden. Donderdag 3 april jl. was de eerste zogenaamde 'gesprekstafel' voor water, die heel toepasselijk aan de rand van de Waddenzee, in 't Zielhoes in Noordpolderzijl, werd gehouden.

Onder leiding van Pieter Sijpersma (Dagblad van het Noorden) wisselden de deelnemers van gedachten gewisseld over de ideeën van het Deltaprogramma. Deskundigen Matthijs Kok (hoogleraar Waterveiligheid), Elze Klinkhammer (programmadirecteur Deltaprogramma Waddengebied) en gedeputeerde Mark Boumans bespraken de benodigde verbeteringen van de zeekerin- gen en de mogelijkheden die hieraan in Groningen gekoppeld kunnen worden op het gebied van landbouw (zilte teelten), natuur en toerisme.

Drie boodschappen

Het publiek werd goed betrokken in de discussie en diverse organisaties en belanghebbenden lieten hun stem horen. Na afloop gaven de deelnemers drie belangrijke boodschappen mee aan de provincie voor het ontwikkelen van het regionale ruimtelijke beleid voor water:

1. Ontsluit de Waddenzee beter; maak van de dijk geen 'ijzeren gordijn';
2. Zorg voor experimenteerruimte voor bijvoorbeeld zilte landbouw en zout water;
3. Stimuleer medegebruik van natuur, landschap, recreatie en toerisme. De provincie werkt het komende half jaar deze boodschappen uit en bespreekt deze met verschillende betrokken partijen. De omgevingsvisie van de Provincie Groningen moet in 2015 in werking treden.

Samen werken aan een samenhangend watersysteem

Deltaprogramma | IJsselmeergebied

Amsterdam rond het IJ. De belangrijkste opgave van de regio Amsterdam is om alle watersystemen in samenhang te beheren. Foto: www.harteloh.nl

Het Deltaprogramma werkt aan diverse opgaven, sommige regionaal, andere landelijk. De regio Amsterdam is een sterk verstedelijkt gebied waar veel van deze opgaven samenkomen en een gebied dat de komende decennia naar verwachting sterk groeit, zowel qua inwoners, als geïnvesteerd vermogen en economische betekenis. Tegelijkertijd ligt de regio op een knooppunt van watersystemen en dijkringen.

In 2012 is tijdens een werkbezoek van de deltacommissaris afgesproken dat de regio een deltastrategie opstelt om de verschillende opgaven met elkaar te verbinden. De Deltastrategie regio Amsterdam concentreert zich op drie onderwerpen: waterveiligheid, een robuust watersysteem (inclusief zoetwater) en de klimaatbestendige stad.

Veiligheid

De regio Amsterdam ligt in meerdere dijkringen met verschillende beschermingsniveaus. Overstromingen zijn mogelijk

vanuit zee (IJmuiden), vanuit het Markermeer/IJmeer, vanuit de Lek en vanuit het regionale boezemwatersysteem. De regio wordt beschermd door A-keringen (Lekdijk, Markermeerdijk), B-keringen (sluizen IJmuiden) en C-keringen (langs het Amsterdam-Rijnkanaal en Noordzeekanaal/IJ). De keringen en sluisjes in de binnenstad van Amsterdam zijn eveneens C-keringen, maar hebben ook een waterhuishoudkundige functie, net als de sluisen bij IJmuiden en Schellingwoude.

De waterveiligheid in deze regio vraagt om een integrale beschouwing van de verschillende gevarenbronnen en de verschillende typen keringen. Daarbij is een economisch optimaal beschermingsniveau het uitgangspunt. De belangrijkste maatregel om de veiligheid in de regio te vergroten is het versterken van de Lekdijk. Een doorbraak daarvan vormt namelijk de grootste dreiging voor de regio en heeft een schade van circa 20 miljard euro tot gevolg.

Daarnaast zet de regio in op een betere bescherming van vitale infrastructuur en kwetsbare objecten. Niet door grootschalige investeringen, maar door te werken aan bewustzijn en door slim mee te koppelen bij het (her)ontwikkelen van gebieden en het vervangen van gebouwen en infrastructuur.

Robuust watersysteem

In de regio komen het Amsterdam-Rijnkanaal, het Noordzeekanaal, het IJmeer/Markermeer, en het regionale boezemwatersysteem samen. Deze wateren staan in open verbinding met elkaar. Door de structuur van het watersysteem en de vergaande verstedelijking is er weinig flexibiliteit mogelijk in het waterpeil. Ruimtelijke ontwikkelingen en het watersysteem zijn innig met elkaar verbonden. Op lange termijn neemt de kwetsbaarheid van het watersysteem toe door zeespiegelstijging, wateroverlast, droogte en verzilting. De kanalen zijn van belang voor tal van industriële functies, waaronder scheepvaart, drinkwaterbereiding en koelwatervoorziening van energiecentrales. Bovendien spelen ze een belangrijke rol in het peilbeheer van de regionale wateren en de zoetwatervoorziening voor landbouw en natuur. Deze functies stellen eisen aan de peilhandhaving en kwaliteit van het water.

De belangrijkste opgave is om alle watersystemen in samenhang te beheren. Alleen daardoor kan verzilting effectief worden bestreden en kunnen alle functies van water worden voorzien. Dit vraagt om een nauw samenspel tussen het inlaten van water uit Lek en Markermeer en het slim doorvoeren van maatregelen, om water te besparen in het regionale systeem. De beschikbaarheid van voldoende zoetwater wordt met de uitbreiding van de zeesluis bij IJmuiden mogelijk een extra opgave, omdat er dan

meer zout water naar binnen kan stromen. Daarnaast vormen het gemaal en de spuilsuizen in IJmuiden de belangrijkste afvoerroute van water uit de regio. Als aanvulling op deze afvoer is het in (nood) situaties mogelijk via meerdere sluisen en het gemaal Zeeburg boezemwater te lozen naar het Markermeer. Wegens de kwetsbaarheid van het gebied voor peilfluctuaties is het voor de regio essentieel niet afhankelijk te zijn van één afvoermogelijkheid (via IJmuiden), maar dat de waterbergingsfunctie van het IJmeer/Markermeer ook in de toekomst beschikbaar blijft.

Klimaatbestendige stad

De regio groeit vooral doordat het bestaande stedelijke gebied intensiever wordt bebouwd. In combinatie met klimaatontwikkeling leidt dit tot extra opgaven op het gebied van wateroverlast, hitte, droogte (grondwateronderlast) en waterkwaliteit. Deze opgaven vragen vooral inspanningen

op lokaal niveau. In de praktijk blijkt het vaak lastig om maatregelen te realiseren, daarom is hierbij ondersteuning van het Deltaprogramma gewenst. Dat kan door politieke aandacht te genereren voor het onderwerp, maar ook door experimenteer-ruimte te creëren door het opzetten van gezamenlijke proeftuinen en het weg- nemen van belemmerende regels. De overheden uit de regio hebben in november 2013 de Deltastrategie Regio Amsterdam vastgesteld en onder andere ingebracht in de bestuurlijke consultatie-ronde van het Deltaprogramma. Hierin is specifiek aandacht gevraagd voor de complexe situatie in de overgangsgebieden tussen verschillende deelprogramma's van het Deltaprogramma. De deltabeslissingen geven het watersysteem van de toekomst vorm. Beslissingen op nationaal niveau hebben een lokale doorwerking. Juist in overgangsgebieden, zoals de regio Amsterdam, moet blijken of de samenhang

en integraliteit in de deltabeslissingen goed is geborgd.

Bij de Deltastrategie Regio Amsterdam zijn veel partijen betrokken: Het ministerie van Infrastructuur en Milieu, de provincies Noord-Holland en Utrecht, Rijkswaterstaat Midden-Nederland en West-Nederland Noord, Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland, Deltaprogramma's Veiligheid, Zoetwater, Nieuwbouw en Herstructurering, IJsselmeergebied en Rivieren, Gemeente Amsterdam, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Hoogheemraadschap van Rijnland en Waterschap Amstel, Gooi en Vecht.

Kennis uit het gebied nodig bij opstellen regioadvies waterveiligheid

Deltaprogramma | IJsselmeergebied

Regionale kennis is een belangrijke bouwsteen voor het regioadvies waterveiligheid. Judith Litjens, vanuit het program-
mabureau van het Deltaprogramma IJsselmeergebied betrokken bij dat advies heeft dat aan den lijve ondervonden: "Kennis uit het gebied was noodzakelijk om tot een goed advies te komen."

Na een wat stroef begin, waarbij iedereen zocht naar zijn rol, zitten regio, program-
mabureau en Deltaprogramma Veiligheid (DPV) alweer meer dan een jaar constructief samen aan tafel. De samenwerking heeft geleid tot een regioadvies voor waterveilig-
heid, waarover voor een groot deel overeenstemming bestaat.

Litjens: "Het regioadvies is van en voor de regio. Inbreng uit de regio is dan ook

van groot belang; mensen moeten zich herkennen in het eindresultaat. Het afgelopen jaar hebben we de berekeningen van DPV meermalen gezamenlijk tegen het licht gehouden en besproken. Ook zijn er veel regiogesprekken gevoerd, zowel ambtelijk als bestuurlijk, om de normvoor-
stellen toe te lichten en soms samen 'onder de motorkap' te kijken, dat wil zeggen, echt alle ins en outs door te nemen. Zo heeft regionale kennis een niet te onderschatten rol gespeeld in het totstandkomen van het regioadvies."

"Er is een gedeeld beeld over de normspecifi-
caties voor de meeste dijktrajecten. Voor een aantal trajecten is echter nog nader onder-
zoek nodig," aldus Litjens. "Maar ik verwacht dat op weg naar het wetgevingstraject alle partijen het eens worden over de specificaties."

Judith Litjens: "Vrijwel meteen was er overeenstemming over hoe we voor waterveiligheid gaan zorgen."

Geluidswal wordt dijk

“Een grote oplossing kan in een kleine innovatie zitten”

Deltaprogramma | IJsselmeergebied

Programmamanager Ten Heggeler: “De investering in de geluidswal is van grote waarde.”

Foto: Deltaprogramma IJsselmeergebied/Eva van Rijnberk

“De IJssel-Vechtdelta is één van de meest kwetsbare plekken als het gaat om waterveiligheid in Nederland. Bewust leven met water zit de mensen hier in de genen. Dat zie je in het landschap terug,” zegt Menno ten Heggeler (provincie Overijssel), sinds twee jaar programmamanager voor de gebiedsontwikkeling IJssel-Vechtdelta. Hij heeft zich al vanaf zijn studie integraal watermanagement volledig toegelegd op waterbeheer en ruimtelijke ontwikkeling. “De klimaatverandering maakt het extra nodig hier goed over waterveiligheid na te denken. Kijk bijvoorbeeld naar de Zwolse Vinexwijk Stadshagen. Bij een overstroming komt daar twee meter water te staan.”

Om Stadshagen waterveiliger te maken werken de provincie Overijssel, gemeente Zwolle en waterschap Groot Salland samen om de bestaande geluidswal vanaf 2014 volledig waterkerend te maken. De geluidswal wordt de komende jaren getransformeerd tot een dijk. “Dat klinkt vanzelfsprekend, maar in Nederland is het nog nooit eerder gedaan,” vertelt Ten Heggeler. De huidige geluidswal lijkt op een

dijk, maar is niet sterk genoeg. Met een erosiebestendige kleilaag en dijkgras kan de wal in 2016 wekenlang water keren. Ten Heggeler: “De wal ligt precies om de wijk Stadshagen. Voor de nieuwe veiligheidsnormering kijken we ook naar evacuatiemogelijkheden bij een overstroming. Misschien is door de wal straks direct evacueren niet nodig: Stadshagen kan de shelter (veilige vluchtplek) worden in geval van een dijkdoorbraak. Zo proberen we hier slim te combineren om maximaal rendement uit een investering te krijgen.” De investering in de wal is dus van grote waarde. Ten Heggeler: “Stel je voor: al die schade die we kunnen voorkomen, doordat de boel hier droog blijft bij een dijkdoorbraak!”

Proeftuin

De IJssel-Vechtdelta is binnen het Deltaprogramma een proeftuin voor waterveiligheid. Ook in Kampen, op Kampereiland, in de binnenstad van Zwolle en in Genemuiden en Hasselt worden maatregelen genomen. Voor de geluidswal liggen de financiële verantwoordelijkheden

bij provincie en gemeente, terwijl waterschappen zorgdragen voor de dijken en de veiligheidsregio voor de crisisbeheersing. “Er moet dus ruimte gemaakt worden voor samenwerking. Dat geldt eigenlijk voor alle veiligheidsmaatregelen waarbij we ‘slim combineren’. En die ruimte is nodig zowel op nationaal niveau, als bij het maken van regionale plannen.” Ten Heggeler roept het Rijk dan ook op om op korte termijn in het hele land meer ruimte voor experimenten te maken. “De gemeenten, het waterschap en de veiligheidsregio doen hier fantastisch werk. Dat ruimtelijke ordening en evacuatie direct te maken hebben met dijkversterking, dat moet overal in Nederland gaan doordringen. Hoe zorgen we voor een optimale samenwerking? Hoe kunnen we waterveiligheid en ruimtelijke opgaven slim combineren? En hoe regelen we vervolgens het beheer en onderhoud van de geluidswal? Wie gaat dat doen, wie gaat dat betalen? Hier in de IJssel-Vechtdelta onderzoeken we al hoe dat in praktijk uitwerkt.”

De IJssel-Vechtdelta is één van de meest kwetsbare plekken als het gaat om waterveiligheid in Nederland. De Zwolse grachten zijn direct verbonden met het IJsselmeer. In de regio komen de IJssel, Overijsselse Vecht, en de Sallandse Weteringen samen. Hoogwater in de rivieren, peilwisselingen in het meer en storm hebben direct invloed op de stad, die bovendien twee meter onder waterniveau ligt. De uitdagingen van het Deltaprogramma staan in de IJssel-Vechtdelta dan ook hoog op de agenda. De regio is een economische groeiregio en een belangrijke economische schakel tussen Noord-Oost Nederland en de Randstad. Waterveiligheid is hier bepalend voor het woon- en werkklimaat.

De regio aan het woord, op weg naar DP2015

“Papier kun je niet eten”

Deltaprogramma | Rivieren

De regionale voorkeursstrategieën voor de vijf regio's in het rivierengebied zijn bestuurlijk vastgesteld. Hoe neemt het Deltaprogramma Rivieren de provincies, gemeenten en waterschappen mee in het vervolg van het opstellen van de voorkeursstrategie voor het rivierengebied? En wat leeft er zoal in de gebieden?

Een krachtig samenspel van rivierverruiming en dijkversterking. Dat is de gemene deler van de voorkeursstrategie per riviervak, die de vijf regio's in de periode februari/april 2014 hebben vastgesteld. De accenten verschillen, vanwege andere gebiedskarakteristieken.

- Maasvallei: Rivierverruiming waar het kan en dijkversterking waar het moet.
- Bedijkte Maas: Rivierverruiming waar het kan en dijkversterking waar het moet.
- Waal/Merwedeb: Zowel rivierverruiming als sterkere dijken.
- Nederrijn-Lek: Met name dijkversterking.
- IJssel: Rivierverruiming waar het kan en dijkversterking waar het moet.

Dick Kerkhof, bewoner Buitenstad (Lek)

“Ver vooruitkijken is verstandig”

“We wonen hier buitendijks, op een langgerekte terp. De Pontwaard is mijn achtertuin. Daar wordt een nevengeul aangelegd in het kader van Ruimte voor de Rivier, op 55 meter afstand van mijn huis. Het eerste stukje is al gegraven. Straks als de geul ook echt volstroomt en er een rechtstreekse verbinding met de Lek ontstaat, wordt het spannend. Wat doet het getijdeverschil van wel 1,5 meter met de uiterwaard? En zijn de kades daar wel op berekend?”

“Deze rivierverruiming biedt geen eeuwige veiligheid. Dat het Deltaprogramma ver vooruitkijkt, vind ik dan ook verstandig. Als we afwachten, gaat het mis. Door mijn betrokkenheid bij commissies van het waterschap ken ik de plannen. Langs Nederrijn en Lek is niet veel ruimte, dus dan ontkom je niet aan dijkversterking. Gelukkig hoeft dat niet overal, alleen op de gevaarlijke plekken. Dat vind ik goed; dat er tegenwoordig gekeken wordt naar de gevolgen van een overstroming.”

“Wel maak ik me een beetje zorgen over de historische stadjes en de eeuwenoude boerderijtjes langs de dijken. Dijkversterkingen op die plekken vereisen dure oplossingen. Ik hoop dat daar ook voor wordt gekozen, zodat de cultuur- en landschappelijke waarden van het gebied bewaard blijven.”

Voorkeursstrategie Rivieren

Deltaprogramma Rivieren is nu bezig om deze regionale voorkeursstrategieën tot één Voorkeursstrategie Rivieren te bundelen, waarin de inzichten en keuzes staan die de regio's en riviervakken (ver)binden. Deze voorkeursstrategie Rivieren wordt, na de tweede consultatie, besproken en op 28 mei vastgesteld door de stuurgroepen Delta Maas en Delta Rijn.

De stuurgroepen maken bestuurlijke, richtinggevendende keuzes, zoals: Welke riviervak neemt hoeveel rivierverruiming voor zijn rekening? Welke afspraken zijn er voor dijkversterking? En waar liggen kansen voor gebiedsontwikkeling? De kern van dit advies wordt op 4 juni in de landelijke stuurgroep Deltaprogramma besproken

waar de deltacommissaris zijn definitieve voorstellen op zal baseren die worden opgenomen in het DP2015, dat op Prinsjesdag 2014 aan de Tweede Kamer wordt aangeboden.

De Voorkeursstrategie Rivieren bevat geen concrete maatregelen, maar wel een overzicht van gebieden die gereserveerd moeten worden, om toekomstige rivierverruiming mogelijk te maken.

Jan Schrijen, voorzitter waterschap

Roer en Overmaas

“Vertrouwen in verstandige deltabeslissingen”

“Limburg heeft in breed bestuurlijk overleg een voorkeursstrategie voor de Maasvallei geformuleerd. Maar hiermee liggen er nog geen concrete maatregelen, die moeten nu uitgewerkt worden. Dat gebeurt met modellen, op basis van aannames over hoogwater. Die aannames zijn voor de onbedijkte Maasvallei lastig te maken. We hebben weliswaar drie keer hoogwater gehad, maar er is inmiddels veel gesleuteld aan de Maas (onder andere door de Maaswerken). Dit maakt het rekenwerk ingewikkeld.”

“Nu is het nog zo dat volgens de rekenmodellen alle dijken in Limburg overstroombaar moeten zijn om een hogere waterstand benedenstrooms te voorkomen. Maar dat is bij pakweg 80% van de dijken helemaal niet nodig. Die ‘gekke’ eis waarmee Limburg zit opgescheept wordt hoogstwaarschijnlijk losgelaten. Maar het mag natuurlijk niet zo zijn dat Limburg de effecten benedenstrooms afwentelt op Brabant.

Daarom gaan we de effecten van maatregelen samen met Brabant doorrekenen. We benaderen het rivierensysteem integraal.”

“Wij voelen ons als waterschap absoluut betrokken; zitten vooraan in het bestuurlijk overleg. Het proces tot nu toe is best goed, ik heb vertrouwen dat er straks verstandige Deltabeslissingen liggen. Maar: the proof of the pudding is in the eating. Tot dusverre ligt er alleen papier en dat kun je niet eten. Ik hoop dus dat dit proces ook wordt voortgezet naar de uitvoering, zodat meekoppelkanalen echt benut kunnen worden.”

Inbreng uit de regio

Van half december 2013 tot eind maart van dit jaar heeft er een eerste bestuurlijke consultatieronde plaatsgevonden, gecoördineerd door de provincies. Besturen van alle betrokken overheden en belangenorganisaties in het rivierengebied konden hun mening geven over de regionale voorkeursstrategieën en de contouren van de Voorkeursstrategie Rivieren en de deltabeslissingen.

In de vijf regio's van Deltaprogramma Rivieren zijn 75 reacties binnengekomen van onder andere provincies, gemeenten en waterschappen. Die zijn heel wisselend en gaan bijvoorbeeld over het belang van benoemen en borgen van ruimtelijke reserveringen, kanttekeningen en aandachtspunten voor het vervolgproces, het belang van een goede afstemming tussen boven- en benedenstroomse regio's, maar ook twijfel over tempo en mate van de klimaatverandering en de hoeveelheden af te voeren water.

De reacties worden door de provincies en het Deltaprogramma Rivieren verwerkt in de voorkeursstrategieën van de regio's en rivieren én gebruikt om de inhoud van de

De Limburgse Maasvallei: rivierverruiming waar het kan en dijkversterking waar het moet. Op 27 maart jl. zijn de bestuursnotitie en de onderliggende onderzoeksrapporten door de bestuurders van het Breed Bestuurlijk Overleg Maas (BBOM) aangeboden aan het Deltaprogramma.

deltabeslissingen verder vorm gegeven. In april/mei volgt een tweede consultatieronde waarin overheden en belangenorganisaties kunnen reageren op de voorstellen voor DP2015.

Vragen die leven

In het rivierengebied leven veel vragen, zo bleek uit de consultatieronde. Vragen van bewoners uit Werkendam, Varik-Heesselt, Overdiepse Polder, zijn bijvoorbeeld:

- Waarom is er een hoger beschermingsniveau nodig?
- Hoe weten we zeker dat de klimaatverandering leidt tot meer m3 water per sec in onze rivieren?
- Waarom pakt Nederland niet in één keer alles flink aan, zodat we 'ervan af zijn'?

De laatste vraag speelt vooral in gebieden die nu opnieuw ingericht worden in het kader van Ruimte voor de Rivier.

Lees de [antwoorden](#).

Nol Hooijmaijers, boer/terpbewoner Overdiepse Polder (Bedijkte Maas)

“Wanneer houdt het op?”

“Op een informatiebijeenkomst begin dit jaar hoorden wij van de plannen van het Deltaprogramma; dat de nieuwe dijk bij Waspik 30 cm hoger moet. Als bewoner en raadslid van de gemeente Waalwijk heb ik me daar kwaad over gemaakt. Wanneer houdt het op? Het asfalt van de dijk is amper koud! Ja, het zijn toekomstplannen. Maar wij weten hier uit ervaring dat als het wiel eenmaal draait, het ook doordraait.”

“Inmiddels is de emotie wat gezakt. Ik vertrouw erop dat dit wordt opgelost. Net als bij de ontpoldering. De overheid heeft ons geweldig geholpen om hier op terpen te kunnen blijven wonen en werken. Ook al heeft het naar onze smaak veel te lang geduurd, we zijn trots op wat hier met elkaar is bereikt. Daar hadden we alleen iets langer van willen genieten. De timing is hoogst ongelukkig.”

Annette Harberink, boerin in Diepenveen (IJssel)
“Hier voel ik me veilig”

“Vlak na de opening van onze ‘hoogwaterboerderij’ Keizersrande - in juni 2013 - stond ik buiten in het zonnetje over het weiland uit te kijken. Ik zie op mijn telefoon dat het water bij Keulen ontzettend hard stijgt. Dan weet je dus dat het water hier zes dagen later de uiterwaard instroomt. Dat was haast surreëel.”

“Dat er steeds meer water door de rivieren stroomt beschouw ik als een feit. Die 18.000 kuub vind ik dan ook niet overdreven. En ik denk zelfs dat we sneller moeten bijstellen. Hoe dat wordt gedaan, verschilt per generatie. Op dit moment is rivierverruiming de cultuur en worden verschillende functies zoveel mogelijk verenigd. Maar over twintig jaar zijn er weer nieuwe ideeën en technologieën. Logisch dus dat ingrepen elkaar opvolgen en variëren.”

“Ja, ik voel me hier veilig, want ik kan weg. Ik heb hiervoor zes jaar in Flevoland gewoond en gewerkt. Aan de horizon zie je de dijk, maar je zit wel vier à vijf meter onder zeeniveau. Dat voelde toch minder

prettig. Ik woon hier in Diepenveen weliswaar buitendijks en de terpboerderij ligt anderhalve meter onder dijkniveau. Maar als het water komt, dan weet ik dat van tevoren en kan ik een hoger plekje opzoeken.”

Inspraakmogelijkheden gemeenten en bewoners

Op de Voorkeursstrategie Rivieren - een advies van de stuurgroepen Delta Rijn en Delta Maas aan de deltacommissaris - is geen formele inspraak mogelijk. De strategie geeft aan op welke wijze de betrokken bestuurders de lange termijn waterveiligheidsopgave bij voorkeur aan willen pakken.

Over die aanpassing van het beleid kunnen burgers of algemene besturen (zoals gemeenteraden) zich wel op een andere manier uitspreken. Zo brengt het ministerie van Infrastructuur en Milieu - tegelijkertijd met publicatie van het Deltaprogramma 2015 - een voorstel uit om het rijksbeleid voor water aan te passen op basis van de deltabeslissingen en voorkeursstrategieën. Dit ontwerp-aanpassingsplan van het Nationaal Waterplan ligt vanaf eind september tot begin november 2014 gedurende zes weken ter inspraak. Daar kan iedereen op inspreken.

Daarnaast zullen andere overheden (provincies, waterschappen en gemeenten) naar verwachting ook onderdelen van het advies van het Deltaprogramma Rivieren overnemen in hun eigen plannen, zoals het provinciaal omgevingsplan, waterbeheerplan of bestemmingsplan. Ook de ontwerpen van deze plannen worden bekendgemaakt en voor inspraak voorgelegd.

Uitwerking

Na het definitieve besluit van de minister-raad over de gedeeltelijke herziening van het Nationaal Waterplan in december 2014, en de goedkeuring van de Tweede Kamer

begin 2015, kunnen onderdelen van de voorkeursstrategie, met daarin voorstellen voor dijkversterking of rivierverruimende maatregelen, uitgewerkt worden in concrete verkenningen van maatregelen. Dat gebeurt naar verwachting in de periode 2015 tot en met 2017. De regionale overheden en de rijksoverheid werken daarbij nauw samen. Maar hoe dit proces precies zal gaan verlopen en in welk uitvoeringsprogramma welke maatregelen worden opgenomen, is nog onduidelijk. Daar moeten nog afspraken over gemaakt worden. DP2015 zal ook voorstellen bevatten voor de governance (bestuur en organisatie).

Josan Meijers, gedeputeerde Gelderland (Waal)
“Communicatie: niet te vroeg, niet te laat”

“Ik kijk tevreden terug op de consultatie die in januari en februari is geweest. We hebben de voorkeursstrategieën nogmaals gedeeld en de discussies erover leiden hier en daar – terecht – tot aanvulling of verduidelijking. Hoe concreter de maatregelen in de voorkeursstrategie zijn opgenomen, hoe meer reacties ze oproepen bij de inwoners van het gebied. Dat zien we bijvoorbeeld bij de hoogwatergeul Varik-Heesselt.” “Daarom is een goede strategie voor communicatie noodzakelijk, waarbij je tijdig met mensen in gesprek gaat. Te vroeg communiceren geeft onrust, die achteraf niet nodig geweest blijkt te zijn. Te laat communiceren geeft mensen het gevoel dat ze erbuiten zijn gehouden of voor het blok zijn gezet. Voor Gelderland is het resultaat van de consultatie verdieping en bredere bekendheid van hoogwaterveiligheid. Ook is het werk van het Deltaprogramma Rivieren bekender geworden bij de colleges van B&W, gemeenteraden en Provinciale Staten.”

Participatie én co-creatie

Deltaprogramma | Zuidwestelijke Delta

Ralf Joosse (Staatsbosbeheer) overhandigt een poster met het afwegingskader voor de Rijkstructuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer aan Yvonne van der Laan (ministerie IenM).

Foto: Loes de Jong

Om te komen tot breed gedragen besluiten, wordt in de Zuidwestelijke Delta volop gebruik gemaakt van de deskundigheid, kennis en ervaring van medewerkers van maatschappelijke organisaties, overheden en kennisinstellingen. Participatie en co-creatie in de praktijk.

Zo werden er in de periode februari 2013 tot en met maart 2014 workshops georganiseerd over het afwegingskader voor de Rijkstructuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer, een van de vier opdrachten waar de Stuurgroep Zuidwestelijke Delta aan werkt.

Aan de workshops namen bestuurlijke adviseurs van Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en onafhankelijke experts deel. De workshops vonden plaats in een periode waarin ook werd gewerkt aan het opstellen van een plan-MER, een Maatschappelijke Kosten Baten Analyse (MKBA) en andere studies. Zo konden de tussenresultaten van de lopende studies en onderwerpen die in de workshops belangrijk werden gevonden, continu uitgewisseld worden. Verder werd dubbel werk vermeden, omdat kennis over de voorgeschiedenis door

de deelnemers werd ingebracht.

Bestuurlijk hanteerbaar

Harry van Huut, projectmanager Rijkstructuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer: “Het doel was om te komen tot een afwegingskader voor de uiteindelijke besluitvorming. Dat is gelukt. Het resultaat is een afwegingskader dat bestuurlijk hanteerbaar is, waarover overeenstemming bestaat en dat cruciale punten van politieke afweging expliciet maakt. De beslisinformatie is hiermee op orde gebracht en er is een gezamenlijke basis voor besluitvorming

gecreëerd. De resultaten van de workshops zijn weergegeven in een [verslag](#) en worden meegenomen in de onderbouwing van en de besluitvorming rondom de rijksstructuurvisie.” Tijdens de laatste workshop werd een poster met daarop het afwegingskader overhandigd aan Yvonne van der Laan, afdelingsmanager directie Gebieden & Projecten bij het ministerie van IenM. Zij woonde de laatste workshop bij en bedankte alle deelnemers voor hun constructieve houding. Harry van Huut: “De workshops vonden plaats in een sfeer van openheid en vertrouwen. De nadruk lag op

uitwisseling van kennis en op kennisvermeerdering door discussie, niet op belangenbehartiging.”

Advies aan stuurgroep

Een ander advies dat ook wordt meegenomen in de ontwikkeling en de besluitvorming van de rijksstructuurvisie en het Programma Gebiedsontwikkeling Grevelingen en Volkerak-Zoommeer, is het advies van de Adviesgroep-plus. Deze groep bestaat uit bestuurders van de zeven gemeenten rondom het Volkerak-Zoommeer en Grevelingen en enkele

speciaal voor dit gebied belangrijke maatschappelijke sectoren, zoals de landbouw, beroepsvaart, visserij en watersport. De groep werkte de afgelopen maanden onder leiding van een onafhankelijk voorzitter aan drie vragen van de Stuurgroep Zuidwestelijke Delta. Eind november 2013 brachten de bestuurders een eerste advies uit aan de stuurgroep en inmiddels is hun [definitieve advies](#) klaar. Daarin pleiten zij voor getij op de Grevelingen en een zout Volkerak-Zoommeer met beperkt getij, voorafgegaan door zoetwatervoorziening.

19 juni 2014: conferentie Zuidwestelijke Delta

Deltaprogramma | Zuidwestelijke Delta

[De jaarlijkse conferentie van de Stuurgroep Zuidwestelijke Delta vindt plaats op donderdag 19 juni in theater De Maagd in Bergen op Zoom. Thema van de ochtend is: 'Het werken aan de delta gaat altijd door!'.](#)

De bijeenkomst staat, hoe kan het ook anders, voor een groot deel in het teken van de Integrale Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta van de Stuurgroep Zuidwestelijke Delta. Ook het bestuurlijk advies over de

toekomst van Grevelingen en Volkerak-Zoommeer en het regionale bod vanuit het Programma Gebiedsontwikkeling horen daarbij. Op de bijeenkomst zijn bestuurders en vertegenwoordigers van betrokken provincies, waterschappen, gemeenten, maatschappelijke organisaties en bedrijven aanwezig, om u te inspireren met hun verhalen en behaalde successen, die dankzij de kracht van samenwerking in de Zuidwestelijke Delta tot stand zijn geko-

men. Uiteraard kijken we ook vooruit; wat is er nodig om die samenwerking in de toekomst verder te zetten?

Aanmelden

Begin juni is het definitieve programma bekend. Dit kunt u krijgen via secretariaat@zwdelta.nl. Mocht u geen uitnodiging ontvangen hebben, maar toch aanwezig willen zijn, dan kunt u dit ook hier doorgeven.

Bestuurlijke conferentie sluit consultatie af

Deltaprogramma | Rijnmond-Drechtsteden

Op 26 februari vond de bestuurlijke conferentie Rijnmond-Drechtsteden plaats, als afsluiting van de bestuurlijke consultatie. Uit de consultatie blijkt waardering voor het doorlopen proces tot nu toe.

De hoofdlijnen uit het advies worden onderschreven en er is waardering voor de verbinding van water en ruimte, de redeneerlijn voor veiligheid tegen overstromingen en de keuze voor een robuuste zoetwaterstrategie. Wel zijn er zorgen over verzilting, vooral bij de kleine inlaatpunten en over de tijdigheid van de afronding van de normeringdiscussie en de ruimtelijke impact daarvan.

Meekoppelkansen en maatwerk

Aan de hand van drie casussen zijn de deelnemers met elkaar in gesprek gegaan over de uitdagingen van de komende tijd. Uit het gesprek over urbane dijken in de Alblasserwaard kwam de suggestie van gebiedscommissies, die samen een gebiedsvisie ontwikkelen: samenwerken en het zoeken naar meekoppelkansen is belangrijk

Bestuurlijke conferentie Rijnmond-Drechtsteden: samen werken en zoeken naar meekoppelkansen.

Foto: Rotterdam aan de Maas. Theo Bos

bij de gebiedsgerichte uitwerking van waterveiligheidsprojecten. In het gesprek over de zoetwaterstrategie werd het belang van goede afspraken over het voorzieningenniveau benadrukt. Die moeten gemaakt worden tussen de juiste partijen met de juiste afweging in belangen. In het gesprek over buitendijkse waterveiligheid werd duidelijk dat elk gebied maatwerk vraagt. Het duidelijk krijgen van ieders rol vraagt daarbij nog de nodige aandacht. Partijen moeten wel samen

aan de slag, vindt voorzitter van de stuurgroep Ahmed Aboutaleb. Na de deltabeslissing is samenwerking belangrijk, vooral voor de regionale besluitvorming over preventie en het goed vormgeven van meerlaagsveiligheid. De reacties van de eerste bestuurlijke consultatie zijn gebruikt om het eindadvies van Rijnmond-Drechtsteden aan te scherpen. In april en mei vindt de tweede en laatste bestuurlijke consultatie plaats.

De tweede bestuurlijke ronde: Overgang naar een nieuwe fase

Deltaprogramma | Rijnmond-Drechtsteden

Op 11 april is de tweede bestuurlijke consultatieronde van het Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden gestart. De basisgedachte van deze ronde is 'afronden van het advies en doorbouwen aan een toekomst met waterveiligheid en voldoende zoet water in de regio.' Deze periode markeert de overgang naar een nieuwe fase, namelijk van beleid naar uitvoering, waarin het deelprogramma Rijnmond-Drechtsteden een stapje terug doet. Nadat bestuurlijk besloten is over de deltabeslissingen werken de regionale partners samen verder aan de uitwerking van de voorkeursstrategieën.

Integrale samenwerking

In 2015 starten gebiedsgerichte projecten. In de Stuurgroep Rijnmond-Drechtsteden van 4 april van dit jaar is bevestigd dat elke partij in de uitvoering zijn eigen verantwoordelijkheid houdt. In de fase van de planvorming en gebiedsontwikkeling wordt besloten welke partijen betrokken moeten zijn. Daarbij is integrale samenwerking nodig, waarbij partijen meer dan nu over hun eigen verantwoordelijkheid heen gaan kijken. Mogelijk gebeurt dit onder toezien oog van een bestuurlijk platform op het

schaalniveau van Rijnmond-Drechtsteden, dat fungeert als coördinator, gesprekspartner, aanjager en link naar de deltagovernance. In het eindadvies van Rijnmond-Drechtsteden wordt hier verder op ingegaan in het hoofdstuk over *governance* (uitvoering en organisatie).

Agenda

Belangrijke data Deltaprogramma

2014

April - 26 mei	Tweede informatie- en consultatieronde
21 Mei	Afsluitende IJsselMeertop, Enkhuizen
4 Juni	Stuurgroep Deltaprogramma
17 - 18 Juni	VNG-congres in de Drechtsteden, met deelcongres over waterveiligheid
23 Juni	Kennisfestival Deltaprogramma, Almere
2 Juli	Rivierendag, Nijmegen
10 Juli	Nationaal Bestuurlijk Overleg
16 September	Prinsjesdag, aanbieden DP 2015 aan parlement
9 Oktober	Kick-offbijeenkomst Ruimtelijke Adaptatie (zie ook p. 11)
6 November	Vijfde Nationaal Deltacongres

Dit is DeltaNieuws nummer 2 (4e jaargang), de nieuwsbrief van het Deltaprogramma. Met DeltaNieuws kunt u de ontwikkelingen binnen het Deltaprogramma volgen. Op weg naar de volgende rapportage over het Deltaprogramma staan de definitieve voorstellen voor deltabeslissingen en voorkeursstrategieën centraal. De komende tijd kunt u de ontwikkeling van voorkeursstrategieën naar deltabeslissingen volgen.

DeltaNieuws verschijnt elke twee maanden. Het volgende nummer verschijnt rond 26 juni 2014.

Deltaprogramma

Doel van het Deltaprogramma is om Nederland ook voor de volgende generaties te beschermen tegen hoogwater en te zorgen voor voldoende zoetwater. Het Deltaprogramma is een nationaal programma. Rijksoverheid, provincies, gemeenten en waterschappen werken hierin samen met inbreng van de maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en kennisinstellingen.

Wilt u reageren of zich afmelden als abonnee?
Mail naar nieuwsbrief@deltacommissaris.nl

Dit is een uitgave van het
Deltaprogramma
Postbus 90653 2509 LR DEN HAAG
www.rijksoverheid.nl/deltaprogramma of www.deltacommissaris.nl
Mei 2014

Foto voorpagina: Mischa Keijser
Foto achterpagina: Tineke Dijkstra